

МЕХАНІЗМ ПІЛЬГОВОГО КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ

©2018 СТОЙКО О. Я.

УДК 336.77:338.434

Стойко О. Я. Механізм пільгового кредитування підприємств аграрного сектора України

Метою статті є дослідження діючого механізму здешевлення кредитів для аграрних підприємств і розробка пропозицій щодо його вдосконалення. Обсяги кредитування підприємств агропромислового комплексу чималою мірою обумовлюються обсягом бюджетних коштів, виділених на здешевлення кредитів. За результатами дослідження встановлено, що діючий механізм пільгового кредитування не повною мірою розв'язує проблеми кредитування аграрних підприємств. Система субсидій задовольняє лише незначну частку попиту на кредитні ресурси у сфері аграрного бізнесу. Сформульовано підходи щодо підтримки комерційного кредитування малих і середніх аграрних виробників, яке надається комерційними банками та кредитними спілками, за рахунок коштів місцевих бюджетів. Перспективи подальших досліджень полягають в адаптації механізму кредитного субсидування підприємств агропромислового комплексу відповідно до вимог Світової організації торгівлі.

Ключові слова: державна фінансова підтримка, пільгове кредитування, банківське кредитування, аграрні підприємства, механізм здешевлення кредитів.

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 18.

Стойко Олег Якович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів і кредиту, Житомирський національний агроекологічний університет (Старий бульвар, 7, Житомир, 10008, Україна)

E-mail: oy100iko@ukr.net

УДК 336.77:338.434

UDC 336.77:338.434

Стойко О. Я. Механізм льготного кредитования предприятий аграрного сектора Украины

Stoiko O. Ya. The Mechanism of Preferential Crediting of Enterprises of Agrarian Sector of Ukraine

Целью статьи является исследование действующего механизма удешевления кредитов для аграрных предприятий и разработка предложений по его усовершенствованию. Объемы кредитования предприятий агропромышленного комплекса в немалой степени обуславливаются объемом бюджетных средств, выделенных на удешевление кредитов. По результатам исследования установлено, что действующий механизм льготного кредитования не в полной мере решает проблемы кредитования аграрных предприятий. Система субсидий удовлетворяет лишь незначительную долю спроса на кредитные ресурсы в сфере аграрного бизнеса. Сформулированы подходы по поддержке коммерческого кредитования малых и средних аграрных производителей, которое предоставляется коммерческими банками и кредитными союзами, за счет средств местных бюджетов. Перспективы дальнейших исследований заключаются в адаптации механизма кредитного субсидирования предприятий агропромышленного комплекса в соответствии с требованиями Всемирной торговой организации.

The article is aimed at studying the current mechanism for providing cheaper credits for agricultural enterprises and developing proposals for its improvement. The volumes of lending to the enterprises of agro-industrial complex are in no small measure determined by the amount of budget funds allocated for the cheaper credits. According to the results of research it was established that the current mechanism of preferential crediting does not fully solve the problems of crediting of agrarian enterprises. The subsidy system satisfies only a small proportion of the demand for credit resources in the agricultural business sector. The author has formulated approaches to support commercial lending to small and medium-sized agricultural producers, which is provided by commercial banks and credit unions, at the expense of local budgets. Prospects for further research are to adapt the mechanism of credit subsidization of agro-industrial enterprises in accordance with the requirements of the World Trade Organization.

Ключевые слова: государственная финансовая поддержка, льготное кредитование, банковское кредитование, аграрные предприятия, механизм удешевления кредитов.

Keywords: the State financial support, preferential crediting, bank crediting, agrarian enterprises, mechanism for providing cheaper credits.

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Библ.:** 18.

Fig.: 2. **Tbl.:** 1. **Bibl.:** 18.

Стойко Олег Яковлевич – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры финансов и кредита, Житомирский национальный агроэкологический университет (Старый бульвар, 7, Житомир, 10008, Украина)

Stoiko Oleg Ya. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance and Credit, Zhytomyr National Agroecological University (7 Staryi bulvar, Zhytomyr, 10008, Ukraine)

E-mail: oy100iko@ukr.net

E-mail: oy100iko@ukr.net

Підприємства агропромислового комплексу функціонують в умовах економічної нестабільності та цінової невизначеності. За оцінками фахівців, вони не отримують достатній обсяг кредитних коштів для фінансування оборотного капіталу та інвестицій [1; 2]. Обмеженість власних коштів змушує аграрні підприємства сподіватися на підтримку з боку держави. Необхідність державної фінансової підтримки аграрного сектора економіки зумовлена низкою чинників, до яких належать: недостатня платоспроможність аграрних товаровиробників; високий ступінь ризиків аграрного виробництва; сезонність сільського господарства; неспроможність

сільськогосподарських виробників як учасників ринку протистояти експансії великого капіталу тощо.

Невід'ємним і важливим компонентом загальної системи фінансового забезпечення аграрного виробництва стала державна фінансова підтримка аграрних підприємств через механізм здешевлення кредитів (пільгове кредитування). Частка державної підтримки аграрних підприємств на здешевлення кредитів у 2016 р. становила 57% у загальній сумі бюджетних видатків на підтримку АПК [3, с. 89]. Проте вплив держави на аграрну сферу характеризується недосконалістю, необґрунтованістю та недофінансуванням, що потребує вдосконалення системи піль-

гового кредитування підприємств аграрної сфери України.

Питання обґрунтування рівня та ефективності державної фінансової підтримки аграрного виробництва були та залишаються у центрі уваги вітчизняної науки. Важливий вклад у вирішення зазначеної проблеми здійснюють такі вчені-економісти: В. М. Алексійчук, П. І. Гайдуцький, О. Є. Гудзь, М. Я. Дем'яненко, О. О. Непочатенко, Ю. Р. Палькевич, Н. Г. Радченко, П. Т. Саблук, А. В. Сомик, Н. М. Фещенко, О. П. Чорнобай та ін. Необхідність підвищення ефективності використання кредитних коштів, спрямованих на фінансову підтримку аграрних підприємств, визначає актуальність подальших досліджень у цій сфері.

Метою статті є дослідження діючого механізму здешевлення кредитів для аграрних підприємств і розробка пропозицій щодо його вдосконалення. Для досягнення мети окреслено такі завдання дослідження: проаналізувати проблеми в забезпеченні ефективного процесу пільгового кредитування аграрних підприємств у сучасних умовах господарювання; дослідити механізм часткової компенсації процентної ставки за кредитами комерційних банків, які надаються аграрним підприємствам; удосконалити діючий механізм здешевлення кредитів для підприємств агропромислового комплексу.

Сучасна система кредитування аграрних підприємств в Україні характеризується поєднанням ринкового і пільгового механізмів кредитування. Причому пільговий механізм кредитування аграрного сектора економіки здійснюється за спеціальними програмами, спрямованими на підвищення ефективності аграрного виробництва. Механізм здешевлення кредитів був запроваджений Постановою КМУ «Про додаткові заходи щодо кредитування комплексу сільськогосподарських робіт» від 25.02.2000 р. № 398 і полягав у частковій компенсації відсоткової ставки за кредитами за рахунок коштів державного бюджету. Однак механізм державної підтримки кредитування аграрних виробників часто змінюється, зазвичай не маючи узгодженого цілеспрямованого характеру. Основними причинами необхідності внесення відповідних змін у нормативно-правові акти, що регламентують питання стимулювання розвитку аграрного виробництва за участі бюджетних коштів, є недоліки та прогалини в існуючих механізмах субсидування аграрних підприємств, а також порушення бюджетної дисципліни, неефективне використання коштів з державного бюджету.

Зарубіжний досвід свідчить про різні підходи щодо пільгового кредитування аграрних товаровиробників з боку держави. Основним принципом пільгового кредитування є часткова компенсація з бюджетних коштів діючої процентної ставки. Механізм дії пільгових кредитів в окремих державах різний залежно від конкретних умов. Так, пільговий

інвестиційний кредит австрійським фермерам диференційований залежно від виду кредиту за двома рівнями компенсаційних доплат – 50 і 36% діючої відсоткової ставки банку-кредитора. Румунським сільськогосподарським підприємствам часткова компенсація здійснюється після повернення пільгового кредиту в обумовлений термін у розмірі 70% відсоткової ставки кредитора. У США Асоціація у справах фермерів фінансує програму зі зменшення кредитних відсоткових ставок із компенсацією 4% від процентної ставки одержаного кредиту в комерційних банках фермером чи сільськогосподарським товаровиробником [4, с. 82].

Пільгове кредитування в розвинених країнах охоплює всі види сільськогосподарської діяльності, стимулюючи розвиток найперспективніших ділянок і найпріоритетніших напрямів. Так, в Австрії до 40% загальної суми пільгового кредиту використано на вдосконалення організаційної структури ферм, 27% – на будівництво та реконструкцію житлових і господарських будівель, 12% – на механізацію сільськогосподарського виробництва, 5% – на сприяння реалізації продукції, у Франції більше 70% загального обсягу пільгових позик спрямовано на модернізацію господарств [5]. Кредити на пільгових умовах надаються при додержанні встановлених державою вимог. Для їх отримання необхідно відповідати певним критеріям: розмір господарств, їх вартість, рівень прибутковості, вік претендентів, їх професійна підготовка та ін. [5].

Порядок використання коштів із державного бюджету для здешевлення кредитів підприємствам АПК затверджується Кабінетом Міністрів України. Ним регулюються такі основні параметри: умови одержання компенсації для здешевлення кредитів; обмеження процентних ставок, за якими можуть надаватися пільгові кредити; об'єкти пільгового кредитування; порядок і строки документального оформлення руху пільгових кредитів; звітність. Порядок використання коштів для пільгового кредитування щороку змінюється та вдосконалюється. Процедура часткової компенсації процентної ставки за кредитами комерційних банків, які надаються аграрним підприємствам, здійснюється за такою схемою (рис. 1).

Наведена схема свідчить, що процедура здешевлення кредитів для аграрних підприємств є досить громіздкою. Вона включає велике коло учасників та складну процедуру оформлення пільгових кредитів, яка утруднює доступ аграрних підприємств до кредитних ресурсів.

Державна підтримка сільськогосподарських підприємств через механізм здешевлення кредитів, як засвідчив вітчизняний досвід, сприяла підвищенню рівня їх забезпечення кредитними ресурсами. Запровадження механізму державної підтримки та стимулювання кредитування аграрних підприємств

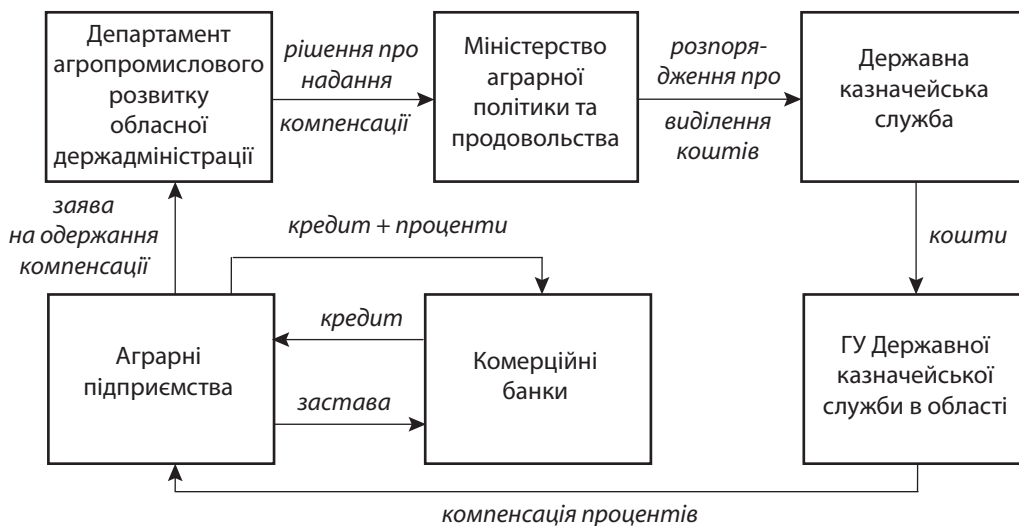

Рис. 1. Механізм здешевлення кредитів для підприємств АПК України

Джерело: складено на основі [6, с. 82; 7].

забезпечило не тільки зростання обсягів кредитних ресурсів, а й підвищило ефективність використання бюджетних асигнувань цієї сфери. До 2000 р. бюджетні кошти держава спрямовувала на пряме товарне та грошове кредитування сільського господарства, значна сума яких не поверталася та списувалася. Зовсім інший результат одержали від спрямування бюджетних коштів на стимулювання кредитування аграрних підприємств. Так, у 2007 р. на 1 грн державної фінансової підтримки через механізм здешевлення кредитів було залучено 22,6 грн кредитних ресурсів, що в 1,4 разу більше, ніж у 2000 р. [8, с. 163]. У 2015–2016 рр. одна гривня бюджетних коштів, виділена за бюджетною програмою за КПКВК 2801030, дала змогу залучити майже 36 грн кредитного ресурсу в аграрний сектор економіки [9]. Саме цей показник, на думку І. В. Комарової, свідчить про ефективність державної програми зі здешевлення кредитів [8, с. 163].

Аналіз кредитного забезпечення аграрної сфери за 2008–2016 рр. показує, що найбільший його рівень було досягнуто у 2008 р., причому із 20,1 млрд грн кредитів, наданих підприємствам агропромислового комплексу в цьому році, 75,1% були пільговими (табл. 1). Збільшення кредитування аграрного виробництва відбувалося майже щороку, за винятком 2009 р. і 2014 р., коли спостерігався спад кредитної активності, пов'язаний із кризовими явищами в економіці. Паралельно відбувалося зменшення обсягів пільгового кредитування з 15,1 млрд грн у 2008 р. до 2,6 млрд грн у 2009 р. і до 1,3 млрд грн у 2012 р. Показник пільгового кредитування аграрної сфери у 2012 р. практично зменшився до початкового рівня «пільгової реформи». У 2013–2014 рр. пільгове кредитування аграрних підприємств було взагалі призупинене та відновилось тільки у 2015–2016 рр. (див. табл. 1).

Порівняння процентних ставок за сільськогосподарськими кредитами і за кредитами, наданими

нефінансовим корпораціям, впродовж 2006–2016 рр. показано на рис. 2.

З даних рис. 2 видно, що з 2008 р. спостерігається стрімке зростання відсоткових ставок за кредитами сільськогосподарським товаровиробникам – з 18% до 27% річних. Така тенденція є досить невтішною для сільськогосподарських виробників. Зазвичай причиною зростання процентних ставок є нездатність комерційних банків правильно оцінити аграрні ризики, оскільки вони не розуміють особливості аграрного виробництва і тому збільшують свої процентні ставки.

Процентні ставки за сільськогосподарськими кредитами, як свідчать дані рис. 2, були значно вищі, ніж рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва. Навіть компенсація процентів не забезпечила вигідність кредитування сільського господарства. В окремі роки (2006, 2008, 2009) рівень рентабельності був нижче рівня процентної ставки з урахуванням компенсації. Це свідчить, що компенсація процентної ставки не завжди забезпечувала процентну ставку за кредитами, яка менше рівня рентабельності. Таким чином, користування кредитами для багатьох аграрних підприємств було економічно не вигідним. До того ж, відсоткові ставки комерційних банків для сільського господарства, порівняно з іншими сферами економіки, були завжди вищими, що також знижувало ефективність коштів, виділених за програмами підтримки АПК.

Як показує вітчизняна практика, система субсидій задовольняє лише незначну частку попиту на кредитні ресурси у сфері аграрного бізнесу. При цьому отримати компенсацію можуть, передусім, великі та фінансово стабільні підприємства, у той час як фінансово слабкі та малі сільськогосподарські підприємства, для яких і передбачається державна фінансова

Залучення кредитів підприємствами АПК України за 2008–2016 рр.

Показник	Рік								
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Обсяг залучених кредитів, млрд грн	20,1	6,8	10,1	14,9	13,5	14,2	11,0	9,4	10,9
У тому числі пільгових кредитів, млрд грн	15,1	2,6	6,2	4,1	1,3	0	0	5,7	6,8
Частка пільгових кредитів у загальному обсязі, %	75,1	38,2	61,4	27,5	9,6	0	0	60,6	62,4

Джерело: складено на основі [10–13].

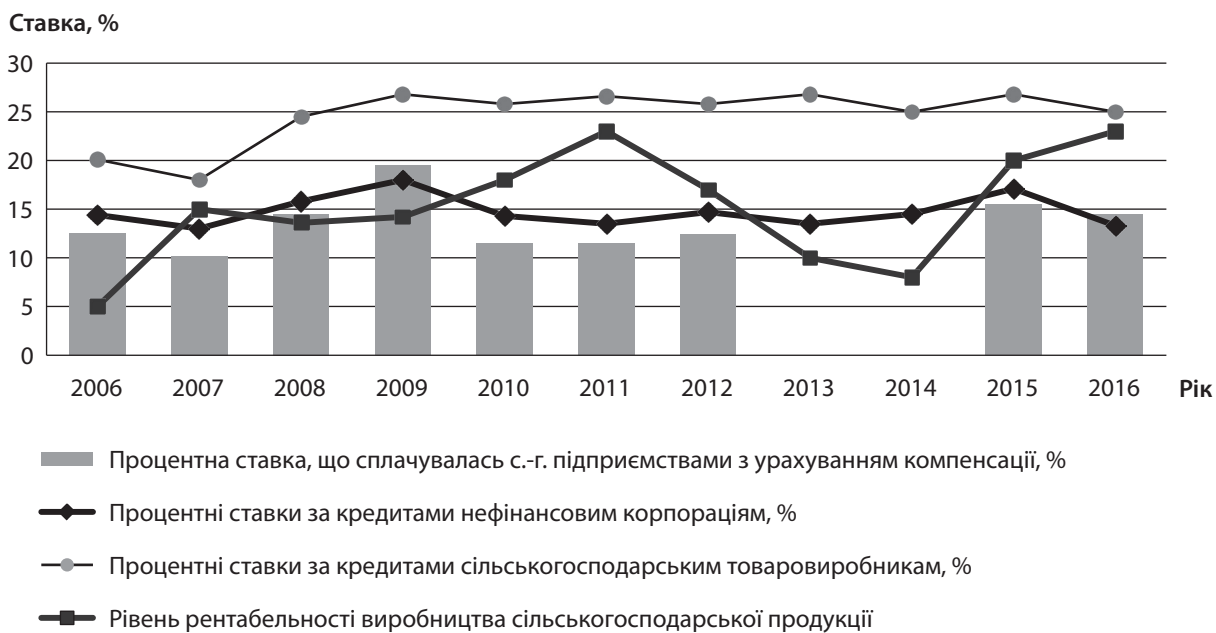

Рис. 2. Середні процентні ставки для сільськогосподарських підприємств, рівень компенсації процентів державою та рівень рентабельності сільського господарства, %

Джерело: [14, с. 52].

підтримка через механізм здешевлення кредитів, не мають змоги одержати кредити за такими ставками, а, відповідно, і компенсацію відсоткової ставки.

Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що обсяги кредитування підприємств агропромислового комплексу чималою мірою обумовлюються обсягом бюджетних коштів, виділених на здешевлення кредитів. Проте діючий механізм пільгового кредитування не вирішує повною мірою проблеми кредитування аграрних підприємств.

Наразі можна виділити такі проблеми в забезпеченні ефективного процесу пільгового кредитування підприємств АПК:

- ✦ недостатній обсяг коштів, що виділяються з державного бюджету на пільгове кредитування аграрних підприємств (у 2013–2014 рр. повне припинення пільгового кредитування аграріїв);

- ✦ неспроможність охопити велику кількість аграрних підприємств і недостатня прозорість схеми підтримки (зазвичай схема здешевлення кредитів застосовується до аграрних компаній, які не мають проблем з доступом до фінансування);
- ✦ диспропорції у кредитуванні регіонів країни (окремі регіони з відносно високим внеском у сільськогосподарське виробництво не отримують підтримки у пропорції до їх потреб);
- ✦ високі вимоги до позичальника (комерційні банки висувають підвищені вимоги до застави, яким відповідає наразі менше третини підприємств-позичальників. Таким вимогам, зазвичай, відповідають агрохолдинги, які представляють великий комерційний капітал і орендують значні масиви сільськогосподарських угідь);

- ✦ запізнення з отриманням компенсаційних виплат (позичальники, як правило, сплачують комерційним банкам відсотки за користування пільговими кредитами щомісяця та в повному обсязі, а компенсаційні ж виплати вони одержують від казначейства із запізненням, що певною мірою знецінює кредитну пільгу через інфляційні процеси);
- ✦ ускладнена процедура одержання бюджетної компенсації, що відбувається на конкурсній основі, для аграрних підприємств (для участі в конкурсі позичальник має надати комісії від 10 до 12 документів, але не має гарантії отримати компенсацію процентної ставки за кредитом). Тобто, за невеликих обсягів кредитів підприємства утримуються від участі у програмі пільгового кредитування, про що зауважує у своїх дослідженнях Н. Маслак [15, с. 37–38].

Отже, проблема вдосконалення діючого механізму здешевлення кредитів підприємствам агропромислового комплексу є назрілою і потребує системного підходу до її вирішення з урахуванням економічних інтересів усіх учасників кредитних відносин – аграрних підприємств, комерційних банків і держави. Це зумовлює необхідність розробки дієвих підходів щодо вдосконалення кредитної підтримки аграрної сфери через механізм пільгового кредитування.

З метою вдосконалення діючого механізму здешевлення кредитів необхідно:

1) надавати при здійсненні конкурсного відбору в конкретних регіонах України перевагу представникам пріоритетних і перспективних галузей цих регіонів. При цьому доцільно проводити відбір за певними категоріями позичальників, що дасть змогу як окремим невеликим господарствам, так і агропромисловим об'єднанням мати рівні можливості на одержання пільгового кредитування;

2) доповнити показники ефективності діяльності потенційних позичальників при проведенні конкурсу такими критеріями, як: розмір підприємств, їх вартість, вік претендентів, їх професійна підготовка, досвід роботи в даній галузі тощо;

3) звузити склад учасників механізму здешевлення кредитів до сільськогосподарських підприємств, товаровиробників та обслуговуючих кооперативів, членами яких не менше 70% є сільськогосподарські товаровиробники (досвід розвинених країн світу – Франції, Німеччини, США свідчить про спрямованість механізмів здешевлення кредитів з державного бюджету виключно на сільськогосподарських товаровиробників);

4) мінімізувати диспропорції у кредитуванні регіонів країни з таким розрахунком, щоб окремі регіони з відносно високим внеском у сільськогос-

подарське виробництво могли отримувати кредитну підтримку пропорційно до їхніх потреб;

5) надавати часткову компенсацію відсоткової ставки за короткостроковими кредитами, отриманими виключно в національній валюті, та середньо- і довгостроковими кредитами, отриманими в національній та іноземній валютах, що є обґрунтованим з огляду на цільове призначення кредитів та упередження виникнення валютних ризиків;

6) здійснювати оплату позичальниками в комерційний банк тільки відсотків за мінусом компенсації, тоді як кошти, належні до компенсації, повинні перераховуватися державою безпосередньо кредиторю. Це дозволить спростити порядок здійснення розрахунків, а підприємствам аграрної сфери не відволікати додаткові фінансові ресурси в частині компенсації, що при великих обсягах залучених коштів можуть бути досить значними.

Наразі розглядається питання щодо підтримки комерційного кредитування малих і середніх сільськогосподарських виробників, яке надається комерційними банками та кредитними спілками, за рахунок коштів місцевих бюджетів. При цьому останні перетворюються на активного третього учасника процесу пільгового кредитування малих і середніх сільськогосподарських підприємств, бо перебирають на себе відшкодування частини відсоткових ставок, тобто частину вартості комерційного кредитування. Тим самим місцеві бюджети заохочуватимуть малих і середніх сільськогосподарських виробників кредитуватися, допомагатимуть їм вчасно та в повному обсязі повертати взяті кредитні ресурси, а також – і це головне – забезпечуватимуть значне збільшення обсягів агрокредитування дрібних сільськогосподарських виробників, які наразі практично позбавлені будь-якого фінансування [16].

Такий підхід може стати вагомим засобом підтримки сільськогосподарських виробників. По-перше, він абсолютно ринковий, оскільки стосується комерційного фінансування. По-друге, він стимулює прискорений розвиток малих і середніх господарств. До того ж, він формує особливу довіру фінансових установ до позичальників, а в останніх посилює віру в те, що в будь-який момент при виникненні потреби в грошах вони можуть скористатися можливостями банків та кредитних спілок [16].

Однак при вдосконаленні механізму кредитного забезпечення аграрного виробництва є недостатнім запровадження тільки кредитних пільг для аграрних підприємств. Поряд з цим варто запровадити також окремі пільгові умови діяльності комерційних банків для їх зацікавленості у сприянні кредитуванню аграрних товаровиробників. Такими заходами можуть стати зменшення ставок з податку на прибуток комерційних банків в частині наданих аграрним підприємствам кредитів та зниження розміру обов'язкових

резервів комерційних банків у частині кредитного забезпечення підприємств аграрної сфери.

Україна у 2008 р. приєдналася до Світової організації торгівлі, після чого, здійснюючи фінансову підтримку АПК, повинна враховувати її вимоги. Згідно з класифікацією СОР заходи щодо підтримки сільськогосподарства поділяються на три групи: програми «жовтої», «зеленої» та «блакитної скриньки». «Жовту скриньку», до якої належить і програма здешевлення кредитів підприємств АПК, утворюють бюджетні програми субсидування, спрямовані на стимулювання виробництва та підвищення прибутковості [17, с. 14–15].

При вступі до СОР було погоджено, що, на відміну від розвинених країн світу, Україна не повинна терміново скорочувати обсяги «жовтої скриньки», проте необхідно не перевищувати річний сукупний рівень підтримки сільськогосподарства (СВП), встановлений на рівні 3043 млн грн і додатково до 5% від річної вартості виробництва сільськогосподарської продукції. Це обмежує можливості зростання компенсаційних виплат за кредитами АПК. До того ж, на думку В. Г. Рогова, у перспективі можна очікувати подальше зниження частки «жовтих» програм порівняно із «зеленими» [18, с. 194].

ВИСНОВКИ

Проблема вдосконалення діючого механізму пільгового кредитування аграрних підприємств є назрілою та потребує комплексного підходу до її вирішення з урахуванням економічних інтересів усіх учасників кредитних відносин – аграрних підприємств, комерційних банків і держави. Упровадження запропонованих заходів дозволить усунути проблеми кредитного забезпечення аграрного виробництва завдяки підвищенню ефективності та прозорості використання бюджетних коштів; збільшенню обсягів пільгового кредитування та розширенню доступу аграрних товаровиробників до кредитних ресурсів; підвищенню прибутковості підприємств аграрного сектора за рахунок підвищення ефективності використання кредитних ресурсів. Подальші дослідження будуть спрямовані на вдосконалення механізму кредитного субсидування підприємств агропромислового комплексу відповідно до вимог Світової організації торгівлі. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Бабич Ю. А.** Кредитування аграрного сектора економіки у розвинутих країнах світу. *Економіка АПК*. 2012. № 4. С. 155–162.
2. European Fund for Southeast Europe. Potential for Agricultural Finance in Ukraine. URL: https://www.efse.lu/fileadmin/user_upload/File_Attachments/Studies/potential-of-agricultural-finance-in-ukraine_efse-df_2012_eng.pdf
3. **Гула А. С.** Кредитування суб'єктів господарювання в аграрному секторі економіки : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Київ, 2017. 295 с.

4. **Палькевич Ю. С.** Роль держави в системі кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК*. 2009. № 7. С. 79–86.

5. **Шиян Д. В.** Перспективи розвитку банківського кредитування аграрного сектора на основі зарубіжного досвіду. *Вісник Української академії банківської справи*. 2011. № 2. С. 73–79.

6. **Ісаян А. М.** Банківське кредитування підприємств АПК в умовах невизначеності : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Київ, 2016. 221 с.

7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів» від 29.04.2015 р. № 300. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/300-2015-p>

8. **Комарова І. В.** Фінансове забезпечення аграрного сектора України за рахунок бюджетних коштів. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2011. № 4. С. 161–165.

9. Про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, спрямованих на надання державної підтримки агропромисловому комплексу // Рахункова палата України, 2017. № 7-2. URL: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16751338/R_RP_72_2017.pdf?subportal=main

10. **Малій О. Г.** Проблеми кредитного забезпечення агробізнесу. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2017. № 2. С. 82–88.

11. Оперативна інформація про стан залучення кредитних коштів підприємствами агропромислового комплексу у 2014 році станом на 26.12.2014. URL: http://agroua.net/statistics/statnews_t30_49303.html

12. **Ісидор Г. В.** Кредитне забезпечення розвитку сільськогосподарства : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Тернопіль, 2015. 247 с.

13. Стан кредитування підприємств АПК у 2016 році // Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <http://minagro.gov.ua/node/23593>

14. **Олійник-Данн О. О., Левкович М. П.** Оцінка кредитного раціонування аграрних підприємств України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Економіка і менеджмент*. 2017. № 24. С. 49–53.

15. **Маслак Н.** Тонкощі кредитування підприємств АПК. *Пропозиція*. 2011. № 4. С. 34–39.

16. До забезпечення малих та середніх сільгоспвиробників кредитами долучаються місцеві бюджети. URL: <http://socportal.info/2015/09/16/do-zabezpechennya-malih-ta-serednih-sil-gospvirobnikiv-kreditami-doluchayut-syami-stsevi-byudzheti-2.html>

17. **Кобута І., Жигadlo В., Заїка А.** Один рік України у СОР / за ред. М. Свенціцькі. Київ : Аналітично-дорадчий центр Блакитної стрічки, 2009. 44 с.

18. **Рогов В. Г.** Оцінка ефективності державної підтримки підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів і компенсації лізингових платежів. *Вісник НУК імені адмірала Макарова*. 2012. № 3. С. 193–196.

REFERENCES

- Babych, Yu. A. "Kredytuvannia aharnoho sektora ekonomiky u rozvynutykh krainakh svitu" [Lending to the agrarian sector of the economy in the developed countries of the world]. *Ekonomika APK*, no. 4 (2012): 155-162.

"Do zabezpechennia malykh ta serednikh silhospyrobnykiv kredytamy doluchaiutsia mistsevi biudzhety" [By providing small and medium-sized agricultural producers loans are attracted by local budgets]. <http://socportal.info/2015/09/16/do-zabezpechennya-malih-ta-serednih-sil-gospvirobnikiv-kreditami-doluchayut-sya-mistsevi-byudzheti-2.html>

"European Fund for Southeast Europe. Potential for Agricultural Finance in Ukraine". https://www.efse.lu/fileadmin/user_upload/File_Attachments/Studies/potential-of-agricultural-finance-in-ukraine_efse-df_2012_eng.pdf

Hula, A. C. "Kredytuvannia subiektiv hospodariuvannia v ahrarnomu sektori ekonomiky" [Lending to business entities in the agrarian sector of the economy]: *dys. ... kand. ekon. nauk* : 08.00.08, 2017.

Isaian, A. M. "Bankivske kredytuvannia pidpriemstv APK v umovakh nevyznachenosti" [Bank lending of agricultural enterprises in conditions of uncertainty]: *dys. ... kand. ekon. nauk* : 08.00.08, 2016.

Kobuta, I., Zhyhadlo, V., and Zaika, A. *Odyn rik Ukrainy u SOT* [One year in Ukraine in the WTO]. Kyiv: Analitichno-doradchyi tsentr Blakytnoi strichky, 2009.

Komarova, I. V. "Finansove zabezpechennia ahrarnoho sektora Ukrainy za rakhunok biudzhethnykh koshtiv" [Financial provision of the agrarian sector of Ukraine at the expense of budgetary funds]. *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu*, no. 4 (2011): 161-165.

[Legal Act of Ukraine] (2015). <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/300-2015-n>

Malii, O. H. "Problemy kredytnoho zabezpechennia ahro-biznesu" [Problems of lending to agribusiness]. *Aktualni problemy innovatsiinoi ekonomiky*, no. 2 (2017): 82-88.

Maslak, N. "Tonkoshchi kredytuvannia pidpriemstv APK" [The subtlety of lending to agribusiness enterprises]. *Propozytsiia*, no. 4 (2011): 34-39.

"Operatyvna informatsiia pro stan zaluchennia kredytnykh koshtiv pidpriemstvamy ahropromysloвого kompleksu u 2014 rotsi stanom na 26. 12. 2014" [Operational information on the state of attraction of credit funds by enterprises of

the agro-industrial complex in 2014 as of 12/26/2014]. http://agroua.net/statistics/statnews_t30_49303.html

Oliinyk-Dann, O. O., and Levkovich, M. P. "Otsinka kredytnoho ratsionuvannia ahrarnykh pidpriemstv Ukrainy" [Estimation of credit rationing of agrarian enterprises of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Ekonomika i menedzhment*, no. 24 (2017): 49-53.

"Pro rezultaty audytu efektyvnosti vykorystannia koshtiv derzhavnogo biudzhetu, spriamovanykh na nadannia derzhavnoi pidtrymky ahropromyslovomu kompleksu" [On the results of the audit of the effectiveness of the use of state budget funds aimed at providing state support to the agro-industrial complex]. Rakhunkova palata Ukrainy, 2017. http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16751338/R_RP_72_2017.pdf?subportal=main

Palkevych, Yu. S. "Rol derzhavy v systemi kredytnoho zabezpechennia silskohospodarskykh pidpriemstv" [The role of the state in the credit system of agricultural enterprises]. *Ekonomika APK*, no. 7 (2009): 79-86.

Rohov, V. H. "Otsinka efektyvnosti derzhavnoi pidtrymky pidpriemstv ahropromysloвого kompleksu cherez mekhanizm zdeshevlennia kredytiv i kompensatsii lizynhovyykh platezhiv" [Evaluation of the effectiveness of state support to agribusiness enterprises through the mechanism of cheapening loans and compensating leasing payments]. *Visnyk NUK imeni admirala Makarova*, no. 3 (2012): 193-196.

"Stan kredytuvannia pidpriemstv APK u 2016 rotsi" [Status of crediting of agroindustrial complexes in 2016]. Ministerstvo ahrarnoi polityky ta prodovolstva Ukrainy. <http://minagro.gov.ua/node/23593>

Shyian, D. V. "Perspektyvy rozvytku bankivskoho kredytuvannia ahrarnoho sektora na osnovi zarubizhnogo dosvidu" [Prospects for development of bank lending to the agrarian sector on the basis of foreign experience]. *Visnyk Ukrainiskoi akademii bankivskoi spravy*, no. 2 (2011): 73-79.

Sydor, H. V. "Kredytne zabezpechennia rozvytku silskoho hospodarstva" [Credit support for agricultural development]: *dys. ... kand. ekon. nauk* : 08.00.08, 2015.